

dr Anna Maziarczyk
Instytut Filologii Romańskiej UMCS

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Anna Maziarczyk

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytuł rozprawy doktorskiej:

1995 – magister filologii romańskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na podstawie pracy magisterskiej z zakresu literaturoznawstwa pt. *Marcel Aymé face à la tradition cartésienne de la littérature française (Marcel Aymé wobec kartezjańskiej tradycji literatury francuskiej)*. Promotor: prof. dr hab. Jerzy Falicki.

1997 – Mastère Spécialisé Ingénieur d’Affaires Internationales na podstawie pracy *Management de filiale en Pologne (Zarządzanie filią w Polsce)* i po odbyciu studiów podyplomowych w zakresie organizacji i zarządzania firmami międzynarodowymi, prowadzonych przez École de Hautes Études Commerciales du Nord (Wyższą Szkołę Handlową w Lille).

2006 – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa romańskiego, stopień nadany uchwałą Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z dnia 21 czerwca 2006 roku, na podstawie rozprawy pt. *La création romanesque de Raymond Queneau ou la littérature comme jeu (Twórczość powieściowa Raymonda Queneau czyli literatura jako gra)*. Promotor: dr hab. Czesław Grzesiak, prof. UMCS.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

1 X 1998 - 15 X 2006 – asystent w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

16 X 2006 - do chwili obecnej – adiunkt w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 959 ze zm.) wraz z omówieniem wyników pracy:

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Anna Maziarczyk, *Reconfigurations romanesques de Minuit : Jean Echenoz, Éric Chevillard, Tanguy Viel*, Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2017.
ISBN 978-83-7784-949-1.

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników

Praca *Reconfigurations romanesques de Minuit : Jean Echenoz, Éric Chevillard, Tanguy Viel* wpisuje się w nurt badań narracyjnych i stanowi próbę opisanie estetyki tak zwanej powieści Minuit w kontekście charakterystycznej dla współczesnej literatury francuskiej tendencji powrotu do opowiadania i renarratywizacji prozy. Twórczość pisarzy związanych od około 1980 roku ze słynnym wydawnictwem Jérôme'a Lindona dobitnie bowiem odzwierciedla przemiany, jakim uległa powieść francuska końca dwudziestego wieku, jej poszukiwania nowych sposobów tworzenia historii i innych niż klasyczne strategii tekstowych. Problematyka narracji w prozie Minuit, jej form i mechanizmów, a przede wszystkim konsekwencji dla estetyki powieści nie doczekała się jeszcze syntetycznego i przekrojowego opisu, choć była przedmiotem zainteresowania badaczy współczesnej literatury francuskiej. Istniejące prace skupiają się jednak głównie na zagadnieniach ironii, parodii czy też ludyczności, zaś analizy narracyjne mają charakter rozproszony, jako że koncentrują się na wybranych zagadnieniach, najczęściej ograniczając się przy tym do twórczości pojedynczych autorów. Te właśnie mniej akcentowane kwestie typowo narracyjne, ujęte w rzadko stosowanej w badaniach nad prozą Minuit perspektywie porównawczej, stanowią przedmiot dociekań mojej rozprawy. W celu wyróżnienia ogólnych tendencji właściwych tej literaturze, analizie poddana została twórczość trzech autorów reprezentatywnych dla kolejnych pokoleń pisarskich Minuit: Jeana Echenoza, Érica Chevillarda i Tanguy Viena. Poprzez wyodrębnienie najbardziej charakterystycznych technik i strategii narracyjnych oraz przestudiowanie ich roli w tekście, praca stawia sobie za zadanie ukazanie nowatorskiego sposobu, w jaki autorzy ci odnawiają i przekształcają struktury powieściowe, tworząc nowy rodzaj fikcji literackiej. Ramy metodologiczne rozprawy stanowią prace z zakresu genologii, teorii narratologicznych, dotyczących szczególnie zagadnień narratora i intrygi powieściowej, a także studiów nad intermedialnością.

Lata osiemdziesiąte dwudziestego wieku to w literaturze francuskiej zwrot w stronę renarratywizacji, kiedy to, po okresie eksperymentów stylistyczno-formalnych Nowej Powieści i ugrupowania Tel Quel, następuje renesans prozy typowo narracyjnej, nastawionej na konstruowanie fabuły. Powieść przestaje koncentrować się na swej tekstualności i stara się znów snuć opowieści, nawiązujące poprzez wymiar mimetyczny do otaczającego je świata. We wstępie otwierającym rozprawę opisuję to zjawisko powrotu do opowiadania, poruszam problem jego różnorodnych interpretacji krytycznych i osadzam twórczość pisarzy z kręgu

Minuit w zarysowanym powyżej kontekście historyczno-literackim poprzez omówienie jej najważniejszych wyróżników stylistycznych, głównych przedstawicieli oraz aktualnego stanu badań na jej temat. Zwracam w tym miejscu uwagę na fakt, iż w aktualnej przestrzeni literackiej stanowi ona swoiste zjawisko, zbliżone niejako w swym charakterze do ugrupowań awangardowych z początku dwudziestego wieku, a tym, co łączy pisarzy nie są manifesty artystyczne, lecz raczej idea tworzenia prozy ambitnej i przełamującej utarte konwencje, przejawiająca się w nieszablonowych sposobach modelowania fikcji. Krąg twórców Minuit jest jednocześnie mocno niestabilny i konfigurowany w różnorodny sposób, ze względu przede wszystkim na migracje autorów do innych wydawnictw, jak również stosowane w pracach omawiających ich twórczość perspektywy interpretacyjne. Według takich badaczy jak Fieke Schoots, Bruno Blanckeman czy Olivier Bessard-Banquy, wyznacznikami estetyki Minuit jest minimalizm stylistyczno-narracyjny i ludyczność przybierająca formę ironicznych lub wręcz parodystycznych odwołań intertekstualnych do literatury jak i szeroko pojętej kultury. Choć są to z pewnością dominujące w tej literaturze kategorie estetyczne, nie pozwalają one, w mojej ocenie, uchwycić jej istoty, która jest w rzeczywistości bardziej złożona, oparta o niejednoznaczność i pewnego rodzaju wewnętrzną sprzeczność. Powieści Minuit wykazują bowiem również tendencje maksymalistyczne, charakterystyczne dla przeciwstawnego nurtu we współczesnej prozie francuskiej, a przejawiające się w budowaniu wielowątkowych fabuł, mnożeniu zbędnych epizodów, przesadnej precyzji opisowej i wyszukany języku, obfitującym w różnego rodzaju środki stylistyczne i gry słowne. Tym, co stanowi o oryginalności i wyjątkowości literatury Minuit jest, w moim przekonaniu, sposób, w jaki realizuje ona ideę renarratywizacji: plasuje się ona pomiędzy literaturą klasyczną a awangardową, jako że łączy ich estetyki, wykorzystuje strategie i zestawia style, dokonując przy tym zasadniczej rekonfiguracji kształtu i funkcji powieści.

Część analityczną pracy otwiera rozdział poświęcony najbardziej typowej dla literatury Minuit strategii, jaką są wariacje gatunkowe, polegające na twórczym wykorzystaniu struktur i konwencji właściwych literaturze i kulturze popularnej. Wychodząc od wybranych koncepcji dotyczących pragmatyki gatunków (przedstawionych m.in. przez Michała Głowińskiego, Jeana-Marie Schaeffera, Rolanda Barthes'a, Maurice'a Blanchota, Jacques'a Derridę), badam ich status w prozie wybranych pisarzy oraz rodzaje przekształceń, jakim są poddawane. Echenoz podważa kanony powieści przygodowej, hamując dynamikę akcji, konstruuje postaci na zasadzie negatywnego odbicia bohaterów literackich i odchodząc od modelowego wzorca intrygi, opartego na kumulacji dramatycznych epizodów i

jednoznacznie pozytywnym finale. Jego *L'Équipée malaise* to trawestacja powieści przygodowej, dodatkowo przełamana stylistyką romansu, rozwiniętą w podobnie nietypowy sposób. Chevillard stosuje zgoła odmienną taktykę, polegającą na paradoksalnej eksploracji możliwości gatunku poprzez łamanie wszystkich jego reguł i zasad. Zrywając kolejno w *Les Absences du capitaine Cook* z kategorią bohatera powieściowego, z realistyczną konwencją opisu świata, jak również z linearną narracją, przenosi przygodowy charakter powieści z poziomu fabuły na poziom narracji, zaskakując czytelnika nieoczekiwanymi rozwiązaniami literackimi. Viel z kolei dąży do kondensacji sensu typowych gangsterskich historii. Zastosowanie w *L'Absolue perfection du crime* narracji homodiegetycznej w odwróconej chronologii oraz ustrukturyzowanie powieści w formę podobną do klasycznej tragedii greckiej skutkuje przesunięciem tekstowych akcentów z mafijnej intrygi na postać narratora, którego egzystencjalny dramat staje się centralnym tematem powieści. Powyższe analizy pozwoliły mi wysnuć wnioski dotyczące sensu charakterystycznej dla Minuit strategii ludycznego recyklingu gatunkowego. Nie chodzi tu ani o reaktywowanie tradycyjnych form powieściowych ani o stworzenie postmodernistycznych parodii, lecz o nawiązanie do łatwo rozpoznawalnych i atrakcyjnych dla czytelnika konwencji literackich w celu ukształtowania jego oczekiwań wobec tekstu, które jednakowoż nie zostaną spełnione. Struktury gatunkowe stanowią matrycę narracyjną, wokół której rozwija się akcja i buduje niejednoznaczna w swej formie i pełna intertekstualnych nawiązań powieść.

Drugi rozdział pracy poświęcony jest poetyce opowiadania i analizuje kolejno jej dwa zasadnicze elementy: kategorię narratora i sposoby budowania intrygi. Te właśnie strategiczne dla powieści parametry pisarze Minuit przekształcają i aranżują w nietypowy sposób, kwestionując tradycyjne mechanizmy narracyjne.

Niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z narracją heterodiegetyczną, czy też homodiegetyczną, wiarygodność narratora jest kluczowa dla stworzenia fikcji opartej na iluzji literackiej. Echenoz, Chevillard i Viel odchodzą od tej typowej konfiguracji, problematyzując przekaz narracyjny i czyniąc z niego pierwszoplanowy element tekstu. Przedmiotem mojej refleksji w pierwszej części rozdziału jest zagadnienie narracji niewiarygodnej w powieściach trzech pisarzy, praktycznie nieobecne w analizach krytycznych. Odwołując się do prac teoretyków tego rodzaju narracji, takich jak Wayne Booth, Ansgar Nünning, Greta Olson, Frances Fortier i Andrée Mercier, wyodrębniam jej różne kategorie oraz hybrydalne formy, jakie przyjmuje w tekstach Minuit, a także analizuję sposób, w jaki współtworzą one fabułę. *Un an* Echenoza jest przykładem narracji podstępnej, opartej na zwodzeniu czytelnika.

Utrzymana w konwencji tradycyjnej narracji wszechwiedzącej powieść nie jest rzetelną i obiektywną relacją wydarzeń, gdyż zastosowana fokalizacja, dokonywana z perspektywy bohaterki nie do końca odnajdującej się w rzeczywistości, pozwala narratorowi przemilczeć kluczowe dla akcji informacje. Chevillard i Viel powierzają opowiadanie historii narratorom o ograniczonych kompetencjach intelektualnych, z założenia więc niegodnym zaufania, przy czym w obu przypadkach istnieją wskazówki świadczące o nie do końca czystych intencjach narratorskich. Sens powieści *Mourir m'enrhume* Chevillarda zasadza się na zastosowaniu narracji niejednoznacznej: chaotyczny tekst, rozbity na luźno powiązane ze sobą fragmenty o ambiwalentnym charakterze, może stanowić przejmujące studium gasnącej u progu śmierci świadomości jak i czystą konfabulację starca pragnącego przyspieszyć definitywny koniec swojej egzystencji. *Le Black Note* Viena to natomiast błyskotliwa wersja narracji podejrzaney: nie da się jednoznacznie stwierdzić, na ile porwana i pełna sprzeczności opowieść snuta przez posądzanego o morderstwo pacjenta kliniki psychiatrycznej jest efektem przeżytej traumy i zastosowania leków psychotropowych, a na ile celową próbą zatajenia przebiegu zbrodni, w której prawdopodobnie brał udział. Zastąpienie przez autorów Minuit klasycznej dla powieści narracji wiarygodnej narracją niegodną zaufania można interpretować w kategoriach strategii mającej na celu podważenie typowych mechanizmów powieściowych. To, kto i jak opowiada historię staje się równie jak ona sama znaczące dla istoty powieści. Narracja przy tym modeluje fabułę w odmienny od tradycyjnego sposób: dezorganizuje ją raczej niż organizuje, mnożąc niejasności i wprowadzając tekstowy zamęt, co uniemożliwia czytelnikowi bezproblemowe wejście w świat fikcji.

Dalsza część drugiego rozdziału poświęcona jest kwestii konstruowania intrygi w powieściach Minuit. Korzystam tu z koncepcji wypracowanych przez takich teoretyków jak Paul Ricœur, Roland Barthes, Raphaël Baroni, René Audet, aby pokazać charakterystyczne dla każdego z pisarzy sposoby konfigurowania materiału tekstowego i techniki budowania opowieści, przede wszystkim te niekonwencjonalne, ale też i te klasyczne, omawiając efekty, jakie współtworzą w tekście. Echenoz, Chevillard i Viel chętnie stosują suspens, zasadniczy chwyt narracyjny służący tworzeniu pełnej napięcia akcji, przy czym jej rozwój odbywa się w sposób mało typowy dla powieści. *Cherokee* ilustruje właściwe Echenozowi rozbijanie intrygi przez wielowątkową i parataktyczną narrację, nadmiernie rozbudowane opisy oraz nieistotne, często niespójne ontologicznie z głównym wątkiem epizody. Językowe niedoprecyzowania i różnego rodzaju dwuznaczności wprowadzają dodatkowy chaos i komplikują przejrzystość opowieści. *Palafox* jest przykładem charakterystycznej dla Chevillarda tendencji do

rozmywania intrygi. Główny wątek powieściowy, sprowadzony do zaledwie kilku stereotypowych scen, zostaje zdławiony w swym rozwoju przez wątpliwości narratora czy wręcz ewidentną niewiedzę w kwestii historii, którą opowiada, zaś akcję tworzą scenariusze hipotetycznego rozwoju wydarzeń i drugoplanowe, lecz mocno rozbudowane epizody. Viel konstruuje intrygę *Insoupçonnable* poprzez swoiste przesunięcie środka ciężkości narracji, która tylko częściowo opowiada o wydarzeniach w sposób bezpośredni: narastający dramat nakreślają raczej literackie obrazy, tworzone przez opisy gestów, spojrzeń czy elementów krajobrazu, oraz przeplatające się z nimi obrazowe słowa najbliższych, które motywują działania głównego bohatera. Przeprowadzone analizy dowodzą, że u wszystkich trzech pisarzy proces tworzenia opowieści w minimalnym tylko stopniu opiera się na typowych rozwiązaniach tekstowych. W przypadku omawianych powieści, mechanizmy narracyjne wydają się nie do końca sprawne lub też celowo rozregulowane, co zakłóca kształtowanie się intrygi. Charakterystyczna dla *Minuit* jest opowieść nie w pełni ustrukturyzowana: fragmentaryczna, niejednorodna i niedopowiedziana, zaburzająca ciągłość akcji i jej teleologiczną orientację.

Ostatni rozdział pracy analizuje wpływ nowych mediów i kultury audiowizualnej na twórczość Echenoz, Chevillarda i Vuela. Należy w tym miejscu podkreślić fakt, iż intermedialne ujęcia prozy *Minuit* właściwie nie istnieją, jako że perspektywa ta jest pewnym *novum* w badaniach nad współczesną powieścią francuską, stopniowo zyskującym zainteresowanie francuskich badaczy. W oparciu o literackie koncepcje intermedialności przedstawione przez teoretyków takich jak Werner Wolf, Irina Rajewsky i Marie-Pascale Huglo, śledzę relacje między literaturą a mediami, formy jakie przybierają i techniki, które je kształtują, pokazując przy tym sposób, w jaki przeobrażają fikcję literacką. W *Le Méridien de Greenwich* Echenoz realizuje obecną w literaturze na długo przed zwrotem cyfrowym formę intermedialności, wyrażającą się poprzez tekstowe nawiązania do sztuk wizualnych. Za pomocą ekfraz, które na przemian tworzą i demaskują iluzoryczne gry światów, zestawień diegezy ze światem kina oraz narracji wykorzystującej techniki kinematograficzne, powieść stara się upodobnić do audiowizualnych form przekazu, aby oddać film, o którym opowiada. W przypadku Chevillarda mamy do czynienia z przewrotnym ujęciem intermedialności właściwej współczesnej kulturze i polegającej na wykorzystaniu nowych technologii do tworzenia złożonych narracji. Prowadzony przez niego blog *L'autofictif*, którego nietypowe wpisy o charakterze mini-opowiadań, aforyzmów czy filozoficznych refleksji są sukcesywnie drukowane w formie klasycznych, papierowych książek, to oryginalny przykład literatury

intermedialnej, nie tylko funkcjonującej na zasadzie konwergencji nowoczesnych i tradycyjnych mediów, ale również eksperymentującej z nowymi, krótkimi formami literackimi. Viel z kolei twórczo wykorzystuje technikę transpozycji znaczeń z medium audiowizualnego do typowo werbalnego. Jego powieść *Cinéma*, interpretowana jako nowelizacja jednego z klasyków kina, to raczej przejmujące studium uzależnienia od mass-mediów i sztucznych światów, jakie kreują niż tylko i wyłącznie literacka wersja filmu. We właściwy sobie niekonwencjonalny sposób, Echenoz, Chevillard i Viel przekształcają klasyczne formy intermedialne: w *Le Méridien de Greenwich* odwołania tekstowe przybierają znacznie bardziej wyrafinowaną postać niż samych cytatów czy aluzji, konwergencja mediów w przypadku *L'autofictif* paradoksalnie dowodzi wyższości tradycyjnych form komunikacji nad cyfrowymi, z kolei w *Cinéma* transpozycje z jednego medium do innego nie bazują na prostej operacji przeniesienia w odrębny system znaków semiotycznych. Intermedialność nie jest przy tym mało istotnym aspektem tej twórczości, lecz stanowi jej zasadniczy komponent: to nie z realnej rzeczywistości, lecz z innych sztuk artystycznych czerpie ona inspiracje, ich techniki ekspresji przenosi na swój grunt lub naśladuje i stara się zaistnieć w innych niż druk mediach. Wpisując się w charakterystyczne dla kultury współczesnej tendencje mieszania dyscyplin, łączenia form wyrazu i twórczego wykorzystania nowych technologii, literatura Minuit dostosowuje z jednej strony swą estetykę do epoki mediów, z drugiej zaś podkreśla wagę słowa jako zasadniczego nośnika sensów.

W oparciu o przeprowadzone badania mogę stwierdzić, że w przypadku pisarzy Minuit proces renarratywizacji jest skorelowany ze znacznymi przekształceniami estetyki powieściowej. Obejmują one najbardziej istotne dla prozy obszary i przejawiają się poprzez wariacje gatunkowe, narracje niegodne zaufania, dekonstrukcje intrygi i intermedialne odniesienia. Te cztery strategie narracyjne tworzą, według mnie, charakterystyczną dla tej literatury dwubiegunowość, polegającą na współistnieniu przeciwstawnych tendencji, jakimi są dystansowanie się i relacyjność. Właściwe dla literatury ambitnej odcięcie się od przestarzałych trendów, które jest zresztą siłą napędową ewolucji form artystycznych, przejawia się w powieściach trzech autorów na płaszczyźnie formalnej, poprzez odrzucenie tradycyjnych konwencji narracyjnych i sposobów budowania intrygi. Jak pokazałam w mojej pracy, opowiadanie nie jest ustrukturyzowane w oparciu o klasyczną zasadę stopniowego wyjawiania faktów, lecz wprowadza celowo pewną nieczytelność poprzez destabilizację autorytetu narratora, nieharmonijną organizację materiału powieściowego oraz postrzępioną i chaotyczną narrację. Z kolei relacyjność – cecha znamienne dla literatury erudycyjnej

operującej intertekstualnością, jak i dla kultury ludyczno-popularnej bazującej na różnych formach recyklingu stereotypowych struktur – uwidacznia się w tekstach Minuit poprzez nawiązania z jednej strony do dziedzictwa literacko-kulturowego, z drugiej zaś do innych form artystycznych i mediów. Zorientowane na szybkie odkodowanie przez czytelnika i nacechowane ironią lub humorem, intertekstualne odwołania do literatury czy kina to raczej trawestacje motywów i swoiste reinterpretacje dobrze znanych gatunków niż punktowe cytaty czy aluzje. Z kolei intermedialność realizuje się poprzez tekstowe odniesienia do dzieł sztuki, werbalne imitacje audiowizualnych technik ekspresji, przeniesienia intersemiotyczne czy wreszcie synchroniczne funkcjonowanie w kilku mediach. Ta dwubiegunowość literatury Minuit stanowi, moim zdaniem, o jej oryginalności, jako że zaburza tradycyjny pakt narracyjny i przeddefiniowuje założenia powieści. W klasycznej powieści narracja jest prowadzona tak, żeby stworzyć wrażenie prawdopodobieństwa, a przynajmniej w sposób wewnętrznie spójny i płynny, umożliwiający czytelnikowi przeniesienie się w wykreowany słowem świat. Zjawiska tekstowego dystansu i relacyjności zaburzają iluzję literacką: rozregulowują sprawność mechanizmów narracyjnych i zakłócają harmonijną pełnię fikcyjnej rzeczywistości. Echenoz, Chevillard i Viel zastępują tradycyjną estetykę powieści opartą na *captatio illusionis* bardziej aktualną dziś estetyką interaktywną i proponują czytelnikowi nie tyle zanurzenie się w fikcję, co zabawę fikcją i jej współtworzeniem, wpisując się tym samym w kontekst współczesnej, ponowoczesnej kultury.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Mój pozostały dorobek naukowy obejmuje ogółem 38 pozycji. Przed doktoratem opublikowałam 6 artykułów a także współautorską pracę z dziedziny zarządzania. Po doktoracie, oprócz rozprawy habilitacyjnej, drukiem ukazała się monografia autorska, 14 artykułów w czasopiśmie zagranicznych i polskich oraz 14 rozdziałów w pracach zbiorowych. Współredagowałam także monografię zbiorową oraz numer tematyczny czasopisma *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*. Wszystkie moje publikacje z dziedziny literaturoznawstwa są recenzowane, wiele z nich ukazało się w czasopiśmie z listy ERIH oraz z listy B Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Na druk oczekuje 5 kolejnych artykułów, które mają ukazać się w 2017 roku, zaś 1 tekst jest w recenzji.

Od początku pracy naukowej moje zainteresowania badawcze koncentrują się wokół dwudziestowiecznej powieści francuskiej, stopniowo ewoluując w stronę prozy najnowszej, a

zwłaszcza twórczości pisarzy z kręgu Minuit. Interesują mnie szczególnie zagadnienia narracyjne, takie jak strategie i techniki tworzenia opowieści, sposoby konstruowania intrygi, wpływ statusu narratora na rozwój fabuły i jej recepcję przez czytelnika a także formy narracji tematycznych, jakimi operują teksty w celu rozwinięcia konkretnych motywów literackich. Te właśnie kwestie analizuję w pierwszym rzędzie we współczesnej prozie francuskiej, a także, choć w mniejszym zakresie, w literaturze frankofońskiej, amerykańsko-francuskiej czy hiszpańskiej, co pozwala mi na zaobserwowanie charakterystycznych tendencji w tekstach z różnych obszarów kulturowych. Przedmiotem moich dociekań naukowych są jednocześnie nie tylko tradycyjne formy literackie, ale również nowe rodzaje narracji, które powstały wraz z rozwojem kultury wizualnej i mediów cyfrowych, jak komiks czy blog. Moje dotychczasowe badania można podzielić na pięć zasadniczych obszarów:

1. Aspekty ludyczne w dwudziestowiecznej prozie francuskiej

Problematyka ta leży u podstaw moich zainteresowań współczesną powieścią i stanowi inspirację do podejmowania nowych zagadnień badawczych. Pierwsze prace naukowe poświęciłam twórczości Raymonda Queneau, jednego z czołowych przedstawicieli literatury o zabarwieniu ludycznym, starając się ukazać wielowymiarowość jego prozy bazującej na grach słownych i różnorodnych formach komizmu. Wydana przeze mnie monografia autorska *Le roman comme jeu. L'esthétique ludique de Raymond Queneau* (2007), oparta na mojej rozprawie doktorskiej i będąca owocem wieloletnich badań, do których prowadziłam kwerendy biblioteczne w Centrum Queneau w Verviers (Belgia), jest próbą usystematyzowania estetyki jego twórczości powieściowej w oparciu o model gry wywiedziony z różnorodnych jej teorii oraz opisanie repertuaru literackich technik ludycznych. Teoretyczny model gry stanowiący podstawę analiz został przedstawiony w artykule « Jouer à la littérature : mode d'emploi. Alla scoperta delle teorie ludiche della letteratura » (2008) jako propozycja narzędzia badawczego dla tekstów narracyjnych o charakterze ludycznym. Do tego obszaru badawczego należy zaliczyć również publikację « Oulipijski Matrix. Gry światów w powieściach Raymonda Queneau » (2008), w której analizuję motyw przenikania realnych i wirtualnych rzeczywistości oraz artykuł « Cercles, spirales, labyrinthes et trous noirs : formes du chronotope chez Raymond Queneau » (2010) prezentujący strategie defamiliaryzacji realistycznego świata i interpretację symboliki czasoprzestrzeni w powieściach Queneau.

Moje studia nad problematyką gry ewoluowały następnie w kierunku analiz charakterystycznej dla literatury o zabarwieniu ludycznym tendencji do transpozycji, transfiguracji i reinterpretacji tradycyjnych wątków i struktur. Podejmuję je w cyklu publikacji dotyczących twórczych przekształceń gatunkowych w literaturze Minuit, ukazując paletę poddanych metamorfozom konwencji oraz wykorzystywanych w tym celu strategii narracyjnych. W pracy « Éric Laurent et la littérature au second degré » (2013) analizuję burleskową wersję powieści szpiegowskiej będącej parodią mitu Jamesa Bonda, zaś w mającej się ukazać publikacji « L'écriture des crimes et les crimes de l'écriture. *Les Grandes blondes* de Jean Echenoz » omawiam restylizację powieści kryminalnej oraz ich implikacje znaczeniowe. W ten obszar badawczy wpisują się również artykuły przedstawiające sposób, w jaki Echenoz, Chevillard i Viel żonglują literackimi i filmowymi gatunkami, łamiąc ich stereotypy i utarte kanony. Powyższą problematykę badam także na gruncie współczesnej prozy hiszpańskiej: w pracy « Enrique Vila-Matas ou le charme discret de l'érudition » (2011) ukazuję nietypowe przetworzenie motywu braku czy też pustki, powodujące upodobnienie powieści *Barthleby et compagnie* do nieistniejącej literatury, o której opowiada. Owocem tych zainteresowań jest również współredagowana przeze mnie monografia wieloautorska *Recyclage et décalage. Esthétique de la reprise dans les littératures française et francophone* (2013), obejmująca artykuły badaczy zarówno polskich jak i zagranicznych i będąca próbą przekrojowego spojrzenia na literacką estetykę recyklingu na przestrzeni dziejów.

2. Strategie narracyjne we współczesnej literaturze francuskiej

Zasadnicza część moich publikacji koncentruje się wokół kwestii narracji powieściowej, jej technik i efektów tekstowych. Trzy z nich poświęciłam zagadnieniu minimalizmu literackiego, analizując jego stylistyczne i narracyjne formy w twórczości Echenoza i Chevillarda: prosty i pozbawiony zawłości język, parataktyczne konstrukcje intrygi, zwięzłą fabułę o zredukowanej akcji, regresywną logikę opowiadania czy poetycko rozmytą zdarzeniowość (« L'écriture minimaliste de Jean Echenoz ou l'art d'une sobriété subversive », 2011; « Le vertige du vide. La fiction minimaliste de Jean Echenoz », 2011 ; « Le roman sans événements : *Oreille rouge* d'Éric Chevillard », 2013). W kilku artykułach poruszam problematykę narracji niejednoznacznych, ukazując różne miejsca niejasności tekstowych (« Les ambiguïtés des structures romanesques oulipiennes », 2011), formy zestawień sprzecznych estetyk w konstruowaniu opowiadania (« Jean Echenoz et la poétique des contraires », 2013) czy też sposoby zaburzania konwencji realistycznej i ich implikacje

estetyczno-znaczeniowe (« Jean-Philippe Toussaint et la poétique de la déréalisation dans *Fuir et La Vérité sur Marie* », w druku). Moje zainteresowanie wzbudziła także kwestia zależności między wiarygodnością i szczegółowością narracji a tworzeniem intrygi powieściowej. Praca « Fiction et dissimulation. Le cas de Jean Echenoz » (2013) omawia rodzaje typowych dla pisarza skrótów, niedomowień i przemilczeń narracyjnych oraz sposób, w jaki budują lub dekonstruują napięcie w tekście. Natomiast typowo niegodną zaufania narrację wynikającą ze statusu i niekompetencji narratora badam w artykułach « Fiction et déformation. Narration ambiguë dans *Le Black Note* de Tanguy Viel » (2013) i « Enjeux de la *unreliable narration* dans *Demain j'aurai vingt ans* d'Alain Mabanckou » (w druku), pokazując jej mechanizmy oraz fundamentalną rolę we współtworzeniu sensu powieści: u Viela wielopoziomo niewiarygodna narracja odzwierciedla tragizm narratora, zaś u Mabanckou naiwna narracja dziecięca służy zaakcentowaniu dwoistej, inicjacyjnej i historycznej tematyki tekstu.

3. Literatura Minuit – wątki, tematy, motywy

Twórczość młodego pokolenia pisarzy związanych z wydawnictwem Minuit interesuje mnie nie tylko w kontekście stosowanych przez nich technik narracyjnych i prób odnowienia estetyki powieści, ale również ze względu na poruszaną w tej ambitnej literaturze tematykę. Badam charakterystyczne motywy i wątki oraz formy, jakie przybierają w tekstach, a także problemy i zagadnienia odzwierciedlane na płaszczyźnie fikcji. W dwu artykułach omawiam tematykę akcentowaną w niekonwencjonalny sposób przez Chevillarda: motyw starości i przejmującą walkę o zachowanie godności u schyłku życia (« Délirer sur le délire. *Mourir m'enrhume* d'Éric Chevillard », 2012) oraz humorystyczny obraz współczesnego ojcostwa i jego roli w tworzeniu głębokiej relacji z dziećmi, ukazany niejako na żywo poprzez umieszczane na bieżąco wpisy na autorskim blogu pisarza (« Rhétoriques contemporaines de la paternité. Le cas de Chevillard », w druku). Cyfrowo-książkowego bloga Chevillarda analizuję w szerszej perspektywie w artykule « Controverses et convergences. *L'Autofictif* d'Éric Chevillard » (2012), ukazując jego tematyczną i formalną różnorodność oraz nieszablonowy charakter w porównaniu z innymi tego typu przedsięwzięciami, z założenia literacki. Dwie prace poświęciłam także tematyce przyjaźni, centralnej w twórczości Viela, gdyż przewijającej się w różnych formach w większości jego powieści i obecnej także u Echenozza w nietypowym dla niego tekście o epitafijnym wydźwięku, upamiętniającym postać wydawcy i literackiego mentora pisarza, Jérôme'a Lindona (« Narrer les désillusions intimes

à l'époque de la désillusion. Tanguy Viel et les formes contemporaines du récit d'amitié » i « *Jérôme Lindon* de Jean Echenoz – épitaphe littéraire à l'ami d'esprit », w druku).

4. Wizualność w literaturze

W nurt moich zainteresowań naukowych wpisuje się także szeroko rozumiana problematyka literatury i wizualności, a zwłaszcza obrazowość literatury, jej wizualne wcielenia czy sposoby transpozycji obrazu w tekst. W artykule « OULIPO et la poétique du visuel » (2009) badam stosowane przez Queneau i Pereca strategie mające współtworzyć obrazowy charakter prozy, zarówno graficzne (rozbity układ akapitów, nietypowa czcionka, obecność rysunków i zdjęć), jak i tematyczne (różne motywy sztuk pięknych) czy narracyjne (imitacja filmowych technik ekspresji, zapis fonetyczny, geometryczne ustrukturyzowanie fabuły, rozbudowane ekfrazy przekształcające opowieść w opis). Te zagadnienia stanowią również przedmiot analiz w artykule « Split Textuality and Material Constraints in Raymond Federman's *The Voice in the Closet/La Voix dans le cabinet de débarras* » (2015, wspólnie z Grzegorzem Maziarczykiem), który jest porównawczym studium francuskiej i angielskiej wersji tekstu, lustrzanych części współtworzących wizualną powieść Federmana. W pracy « *Archi-fictions. Les Cités obscures* de François Schuiten et Benoît Peeters » (2012) omawiam rolę ilustracji i sposobów przedstawiania przestrzeni we współtworzeniu sugestywnej fikcji opartej na swoistych grach światów: odzwierciedlając częściowo już nieistniejącą, charakterystyczną dla Brukseli architekturę, kreują one dystopijną, mroczną wizję ludzaco podobnej do stolicy Belgii rzeczywistości. Natomiast kwestię transferu intersemiotycznego dzieła wizualnego w tekst literacki rozwijam w publikacji « *Novellisation comme traduction intersémiotique : Cinéma de Tanguy Viel* » (2013) pokazując, jak powieść nie tyle odzwierciedla film, co tworzy wokół niego inną, komplementarną fikcję.

5. Literatura i historia

Ten rodzaj narracji tematycznej interesuje mnie szczególnie i wielokrotnie stanowił przedmiot moich rozważań naukowych: analizuję literackie nawiązania do wydarzeń historycznych, powieściowe przedstawienia ingerencji wielkiej Historii w osobistą historię jednostki, a zwłaszcza sposób, w jaki teksty opowiadają o przeszłości i odzwierciedlają ją w fikcji literackiej. W trzech pracach poruszam tematykę II wojny światowej i jej wpływu na psychikę zarówno ocalonych jak i późniejszych, oszczędzonych przez los pokoleń. Artykuły

« L'odeur de la mémoire. *Le retour au fumier* de Raymond Federman » (2012) i « Raymond Federman et l'art d'exprimer l'indicible » (2015) podnoszą kwestię bolesnych wspomnień i roli twórczości pisarskiej w uporaniu się z traumatycznym doświadczeniem: stanowi ona literacką terapię umożliwiającą wyrażenie przeżytych cierpień i uzdrowienie zranionej osobowości, choć jest absolutnie niedoskonałym sposobem na opisanie tragicznych wydarzeń i negatywnych emocji z nimi związanych. Z kolei praca « Une inquiétante puissance du blanc. L'écriture lazaréenne dans *Dora Bruder* de Patrick Modiano » (2014) to studium literatury jako formy pamięci o przeszłości: analizuję tu sposób, w jaki poprzez Barthesiańskie „białe pisanie”, oparte na prostym i pozbawionym ozdobników stylu, oraz wykorzystanie autentycznych dokumentów, powieść staje się literackim albumem tych, którzy odeszli na zawsze i pamiątką dokumentującą korzenie kolejnych generacji. Literackim przedstawieniem wojny poświęcony jest współredagowany przeze mnie tematyczny numer czasopisma *Lublin Studies in Modern Languages and Literature* (2015, vol. 39, nr 1), wpisujący się swą tematyką w obchody rocznic wybuchu I wojny światowej i wyzwolenia Francji w 1944 roku. Do tego cyklu należy także zaliczyć artykuł « À la recherche de la parole perdue : *Solibo Magnifique* de Patrick Chamoiseau » (2008), w którym ukazuję, jak fikcja odzwierciedla zanik tradycyjnej kultury martynikańskiej pod wpływem kolonizacji oraz pracę « Annie Ernaux et Marjane Satrapi – les femmes à l'âme nomade » (2011), przedstawiającą proces poszukiwania własnej tożsamości w kontekście zachodzących w świecie przemian społeczno-politycznych.

Wyniki prowadzonych przeze mnie badań nad współczesną literaturą francuskojęzyczną regularnie prezentuję w formie wystąpień na konferencjach i seminariach zarówno krajowych jak i zagranicznych (Francja, Estonia, Węgry, Republika Czeska). Od początku mojej pracy zawodowej wzięłam udział łącznie w 22 tego rodzaju wydarzeniach, z których 19 miało miejsce po uzyskaniu stopnia doktora (pełna lista w załączniku). Część z nich miała charakter interdyscyplinary, skupiając poza literaturoznawcami również językoznawców, traduktologów, kulturoznawców, semiotyków, historyków sztuki czy teoretyków kina (seminarium w Piliscsabee w 2005, kongres ludologiczny w Poznaniu w 2006 roku, konferencje w Tartu w 2006 roku, w Brnie w 2011 roku i w Nancy w 2012 roku). Spośród wygłoszonych przeze mnie referatów na temat literatury Minuit czy też innych pisarzy francuskich i frankofońskich przeważająca większość doczekała się publikacji. Szczególnie cennym doświadczeniem było uczestniczenie w Międzynarodowym Seminarium

Doktoranckim na Węgrzech, dające mi, jako początkującemu badaczowi, możliwość poznania środowiska romanistów z Europy Środkowo-Wschodniej, podjęcia pierwszych debat na szerokim forum publicznym i szlifowania umiejętności dyskusji naukowych. Mój rozwój naukowy kształtowały zwłaszcza wydarzenia poświęcone najnowszej literaturze i kulturze, takie jak *Ne pas dire* w Mulhouse w 2011 roku, *Le « néo » dans les cultures européennes* w Nantes w 2012 roku oraz konferencje *Le roman de l'extrême contemporain en langue française* i *Le roman francophone contemporain*, zorganizowane w Poznaniu w roku 2013 i 2015, które mają stać się początkiem cyklicznych spotkań poświęconych tej problematyce, organizowanych kolejno w różnych ośrodkach akademickich w Polsce.

W moim dorobku figurują również dwie publikacje niezwiązane z powyższymi obszarami badawczymi: wydana wspólnie z Michele Picavetem praca *Management de filiale en Pologne* (1998), na realizację której otrzymałam trzymiesięczne stypendium naukowo-badawcze Rządu Francuskiego oraz artykuł « Mener un entretien de vente » (2014) z zakresu dydaktyki języków obcych. Zostały one zainspirowane moimi zainteresowaniami językowymi i studiami podyplomowymi, które podjęłam w tym zakresie, a także pracą dydaktyczną polegającą na prowadzeniu różnego rodzaju zajęć z tłumaczeń czy też języków specjalistycznych i dodatkowymi szkoleniami na jej potrzeby.

Moje plany naukowe na najbliższy okres zakładają kontynuację badań nad narracją we współczesnej powieści francuskiej i frankofońskiej. Zamierzam zwłaszcza rozwinąć poruszone w rozprawie habilitacyjnej zagadnienie narracji niegodnej zaufania, opartej na zakwestionowaniu typowej dla powieści realistycznej narracji wszechwiedzącej. Problematyka ta, skonceptualizowana głównie przez teoretyków anglosaskich, jest w niewielkim stopniu obecna w badaniach literackich nad prozą francuskojęzyczną. Nieliczne prace w tym zakresie podejmowane są przez badaczy kanadyjskich i dotyczą w przeważającej części powieści frankofońskiej. Tę lukę badawczą chciałabym choć częściowo wypełnić, tym bardziej, iż narracja niewiarygodna wydaje się być często stosowaną konwencją w najnowszej prozie francuskiej. Interesuje mnie również niejako przeciwstawny do opisanego powyżej rodzaj narracji tzw. współuczestniczącej (*narration de connivence*), poprzez którą narrator, zamiast zwodzić czytelnika i wprowadzać go w błąd, stara się nawiązać z nim swoistą nić porozumienia, co nadaje powieści klimat bardziej bezpośredniej relacji czy też intelektualnego spotkania na gruncie fikcji literackiej. W oparciu o literackie ujęcia tej

problematyki, planuję podjąć badania nad tą specyficzną narracją, aby prześledzić w najnowszej prozie jej typowe strategie oraz wpływ na odbiór tekstu.

Moim celem jest również utrzymanie wysokiego poziomu naukowego czasopisma *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, którego komitet redakcyjny współtworzę od 2013 roku, poprzez poszerzenie listy współpracujących z nim recenzentów oraz zapewnienie regularności publikacji kolejnych numerów. Zamierzam także kontynuować aktywny udział w rozwoju polskich badań nad współczesną literaturą francuskojęzyczną poprzez udział w trzeciej z serii konferencji poświęconych tej tematyce, która odbędzie się na Uniwersytecie Warszawskim w 2017 roku (wcześniejsze miały miejsce na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 2013 i 2015) oraz zorganizowanie następnej sesji naukowej na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Anna Maziarczyk